

**МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ**

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

**дисципліни
“МЕТОДОЛОГІЯ СИСТЕМИ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК”**

(для аспірантів)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2017

Підготовлено професором кафедри професійної освіти та управління навчальним закладом *І. О. Шестопаоловою*

Затверджено на засіданні кафедри професійної освіти та управління навчальним закладом (протокол № 1 від 29.08.17)

Схвалено Вченою радою Інституту міжнародних відносин та лінгвістики ім. Аверроеса (протокол № 1 від 30.08.17)

Шестопаолова І. О. Навчальна програма дисципліни "Методологія системи педагогічних наук" (для аспірантів). – Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. – 18 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни "Методологія системи педагогічних наук", вказівки до виконання контрольної роботи, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2017
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2017

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Зміни соціальних, економічних умов життя України не обминають систему освіти, що вимагає нових підходів у сучасній освітній практиці.

Сучасна концепція гуманітарної, демократичної освіти передбачає викладання дисциплін, спрямованих на глибоке вивчення місця і ролі людини в історії світової цивілізації, в складних історичних процесах. На зламі тисячоліть відбувається багато змін в усіх сферах життєдіяльності людства, спостерігається процес переходу від одного якісного стану до іншого, в яком знання будуть основним ресурсом, що забезпечить поступальний розвиток суспільства і реальну конкурентоспроможність країни.

В умовах сьогодення значно підвищується роль навчальних дисциплін, особливо класичних, як методичних центрів дидактичного ініціювання, створення та поширення нових знань у суспільстві, інтенсивного навчального процесу підготовки майбутніх фахівців, професіоналів найвищого ґатунку.

У навчальній програмі розкриття загальних засад педагогіки, проблем її становлення та розвитку, питань теорії навчання, виховання та управління освітнім закладом сплановані для розгляду з урахуванням синергетичних та акмеологічних підходів до формування особистості суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності, вимог Болонської декларації, Указу Президента України “Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні”. Це зумовлено пріоритетним значенням сучасної соціокультурної ситуації – формування самодостатньої успішної сучасної особистості, орієнтованої на активну життєву самореалізацію.

Методична основа навчальної дисципліни «Методологія системи педагогічних наук» базується на дослідження відомих науковців: антропологів, істориків, педагогів, психологів, соціологів, фізіологів, філософів, серед яких: А. М. Алексюк, І. Д. Бех, Л. С. Виготський, Н. П. Волкова, М. Б. Євтух, Г. С. Костюк, О. М. Леонт'єв, Н. Є. Мойсеюк, І. П. Павлов, С. С. Пальчевський, А. В. Петровський, С. Л. Рубінштейн, І. М. Сеченов, Ю. Л. Трофімов, М. М. Фіцула, Г. В. Щокін та ін.

Мета вивчення навчальної дисципліни “Методологія системи педагогічних знань”:

1. Оволодіти системою знань: загально-методологічних основ педагогіки; дидактики як теорії освіти і навчання; теорії і практики процесу виховання; управління та педагогічного менеджменту в освітніх навчальних закладах, трудових колективах і на цій основі формування педагогічної когнітивної сфери особистості педагога.

2. Отримати необхідні загальні навички та вміння педагога – дослідника, організатора науково-дослідного процесу в освітньому навчальному закладі.

Зважаючи на органічні зв'язки педагогічної науки з фаховою діяльністю майбутніх спеціалістів, її **об'єктом** є реальна взаємодія учасників педагогічного процесу, а **предметом** – способи взаємодії, зумовлені цілями цього процесу, його завданнями та змістом.

Основні завдання навчальної дисципліни:

- визначення та уточнення предмета педагогіки та її місця серед інших наук,
- найважливішої проблематики педагогічних досліджень;
- встановлення принципів і методів набуття знань щодо педагогічної дійсності;
- визначення напрямів розвитку педагогічної теорії;
- визначення шляхів взаємодії науки і практики, основних способів впровадження
- досягнень науки у педагогічну практику;
- аналіз зарубіжних педагогічних досліджень.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування у студентів **умінь**: психолого-педагогічного самоаналізу; рефлексного самоконтролю, при необхідності конформності; психолого-педагогічної індивідуалізації у процесі спілкування з людьми; організації, планування, проведення ділових бесід різного рівня складності; проведення практичних політологічних та соціологічних досліджень в освітній сфері суспільства; створення і підтримання комфортних міжособистісних та ділових відносин із співробітниками; здійснення психолого-педагогічного впливу на підлеглих (суб'єктів учіння); навчати, виховувати

підлеглих, визначати цільовий компонент педагогічного процесу та засоби його рішення у трудовому колективі.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
«МЕТОДОЛОГІЯ СИСТЕМИ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗНАНЬ»

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Науково-методологічні основи педагогіки: історія, сучасність
1	Предмет, завдання, методологічні основи педагогіки в системі підготовки спеціаліста
2	Генезис педагогіки в Європейському освітянському просторі
3	Формування, розвиток української школи і педагогічної думки: історія і сучасність
4	Система організації освіти в Україні
5	Цілісний педагогічний процес у навчально-освітніх закладах України
6	Загальні закономірності розвитку, виховання та формування людської особистості
7	Структура педагогічної науки, її галузі
8	Порівняльна педагогіка: сутність, загальна характеристика, актуальні проблеми з точки зору Болонської угоди
	Змістовий модуль II. Дидактика – теорія освіти і навчання
9	Дидактика як наука і навчальний предмет
10	Дидактична характеристика змісту освіти та тенденція її вдосконалення
11	Процес навчання та стратегія його організації
12	Цілі навчання, мотивація та стимуляція навчально-пізнавальної діяльності особистості
13	Види та організаційні форми навчання в освітніх закладах України
14	Наукові основи методів та засобів навчання у сучасних закладах освіти України
15	Контроль, оцінка та корекція навчально-пізнавальної діяльності
16	Інноваційні технології навчання у закладах освіти України
	Змістовий модуль III. Теоретичні основи педагогічного процесу виховання особистості
17	Методологія процесу виховання особистості
18	Сутність, зміст загальних закономірностей та принципів виховного процесу
19	Наукові основи змістового компонента процесу виховання
20	Роль і місце колективу у вихованні особистості
21	Форми виховання: сутність, специфіка, сучасні інноваційні технології проведення
22	Методи виховання та самовиховання у цілісному педагогічному процесі
23	Теорія та практика діагностики виховання
24	Менеджмент виховного процесу у закладах освіти України
Разом годин: 108	

ЗМІСТ
дисципліни
“МЕТОДОЛОГІЯ СИСТЕМИ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗНАНЬ”

Змістовий модуль I. Науково-методологічні основи педагогіки: історія, сучасність

Тема 1. Предмет, завдання, методологічні основи педагогіки в системі підготовки спеціаліста

Термін “педагогіка”: сутність, історія. Виникнення і джерела розвитку педагогіки як науки. Предмет і завдання педагогіки. Система педагогічних наук: загальна педагогіка (загальні засади педагогіки, історія педагогіки, дидактика, теорія виховання, теорія управління навчально-виховним процесом), вікова педагогіка (пренатальна та перинатальна, дошкільна, шкільна, дорослих: професійно-технічної та вищої освіти), корекційна або спеціальна педагогіка (сурдопедагогіка, тифлопедагогіка, логопедія, олігофренопедагогіка, пенітенціарна педагогіка), галузеві педагогіки (військова, авіаційна, інженерна тощо), етнопедагогіка, сугестопедагогіка, педагогічна акмеологія та ін. Зв’язок педагогіки з іншими науками. Функції та основні категорії педагогіки (виховання, освіта, навчання, розвиток). Виховання у широкому і вузькому розумінні слова. Педагогічна наука і педагогічна практика. Методологія і методи педагогічних досліджень. Актуальні проблеми сучасної педагогіки.

Література: основна [1; 3; 9; 20; 29; 30; 33; 37; 38; 40];
додаткова [41; 42; 46; 49; 50; 52; 55; 56; 61]

Тема 2. Генезис педагогіки в Європейському освітянському просторі

Педагогіка давнього світу. Педагогічна діяльність Сократа, Платона, Арістотеля, Демокрита, Марка-Тулія Цицерона, Марка Фабія Квінтіліана. Школа і педагогічна думка (Боецій, Кассіодор, Ісидор Севільський та ін.) у середньовічній Європі. Розвиток школи, виховання і педагогічних ідей (Вітторіно да Фельтре, Франсуа Рабе, Ян-Амос Коменський та ін.) в епоху Відродження та Реформації. Західноєвропейська педагогічна наука (Джон Локк, Клод Андріан Гельвецій, Дені Дідро, Жан-Жак Руссо та ін) епохи буржуазних революцій та Просвітництва. Європейська класична педагогіка (Г. Песталоцці, Й. Герbart, Ф. Дістерверг та ін.) кінця XVIII – першої половини XIX ст. Світова педагогічна думка (Г. Кершенштейнер, Р. Штайнер, Джон Дьюї, К. Роджерс та ін.) та практика кінця XIX–XX ст.

Література: основна: [9; 13; 14; 20–23; 25; 29; 33];
додаткова: [41; 42; 46; 49; 50; 52; 55; 56; 61]

Тема 3. Формування, розвиток української школи і педагогічної думки: історія і сучасність

Школа і педагогічна думка (Іларіон “Слово про Закон і Благодать”, Володимир Мономах “Повчання дітям” та ін.) у Київській Русі. Навчально-освітні заклади (Братські школи, Острозька та Києво-Могилянська академії, ін.), педагогічні ідеї (М. Смотрицький, П. Могила, Є. Славінецький, С. Полоцький, Ф. Прокопович та ін.) в епоху Українського Відродження. Розвиток вітчизняної школи (перші середні та вищі навчальні заклади) та педагогічної думки (Г. Сковорода, К. Ушинський, М. Драгоманов та ін.) впродовж другої половини XVIII–XIX ст. Основні етап розвитку вітчизняної школи та педагогічної думки (І. Франко, С. Русова, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.) у XX ст.

Література: основна: [1–3; 14; 19–21; 26; 29; 33];
додаткова: [41; 42; 46; 49; 50; 52; 55; 56; 61]

Тема 4. Система організації освіти в Україні

Законодавчі та нормативні документи про організацію освіти в Україні. Система освіти. Фактори, які впливають на розвиток системи освіти. Завдання розбудови сучасної організаційної системи освіти. Основні напрями реформування освіти. Принципи організації народної освіти в Україні. Органи державного управління освітою. Органи громадського самоврядування в системі освіти. Структура системи освіти (дошкільне виховання, загальна середня освіта, професійна освіта, вища освіта та ін.) та кваліфікація спеціалістів з вищою освітою. Права та обов’язки учасників навчально-виховного процесу.

Література : основна: [1–5; 9; 14; 23; 26; 33];
додаткова: [41; 42; 46; 49; 50; 52; 55; 56; 61]

Тема 5. Цілісний педагогічний процес у навчально-освітніх закладах України

Актуальні проблеми педагогічного процесу, його теоретичне обґрунтування у науковій педагогічній літературі. Загальні теоретичні основи педагогічного процесу, його розуміння цілісності у широкому і вузькому сенсі слова, рушійні сили. Спільність та специфіка навчання і виховання у цілісному педагогічному процесі. Основні властивості педагогічного процесу, його система (ціль, завдання, зміст, діяльність, результат), закономірності – об’єктивні (виховний і розливальний характер навчання; зумовленість навчання суспільними потребами; залежність ефективності навчального процесу від умов, в яких він протікає; залежність навчання від вікових і реальних навчальних можливостей особистості та ін.), суб’єктивні (залежність навчання від організації пізнавальної діяльності особистості; залежність рівня та якості засвоєння знань від значущості для особистості його змісту; залежність форм, методів і засобів навчання від його змісту; залежність ефективності процесу навчання від тісного зв’язку його

компонентів та ін.) та принципи (природовідповідності, науковості, виховуючого та розвиваючого навчання, наочності, систематичності та послідовності, свідомості й активності навчання, індивідуалізації та оптимізації навчання, гуманізації, демократизації, сугестопедичності навчання, художності, емоційності процесу навчання та ін.).

Література: основна: [9; 10; 14; 17; 20; 23; 29; 33; 37; 40];
додаткова: [41; 42; 46; 49; 50; 52; 55; 56; 61]

Тема 6. Загальні закономірності розвитку, виховання та формування людської особистості

Процес розвитку особистості. Різноманітні філософські течії про розвиток особистості. Роль спадковості у людському розвитку. Проблема успадкування спеціальних задатків, інтелектуальних і моральних якостей. Рушійні сили розвитку. Вплив середовища на розвиток особистості. Фактори, обумовлюючі протікання та результати розвитку. Роль виховання у розвитку людини і формування її особистості. Акмеологічні основи глобальної зрілості підростаючої людини на вікових етапах життя. Активна діяльність особистості як фактор її розвитку. Діагностика розвитку. Зарубіжні теорії розвитку особистості (біологічний напрям; соціологічний напрям; біосоціальний напрям та ін.).

Література: основна: [9–11; 13; 14; 20; 23; 29; 33; 37];
додаткова: [41; 42; 46; 49; 50; 52; 55; 56; 61]

Тема 7. Структура педагогічної науки, її галузі

Загальна педагогіка (загальні основи, історія педагогіки, теорія і методика виховання, дидактика, школознавство). Вікова педагогіка (педагогіка немовляти, переддошкільна й дошкільна педагогіка, педагогіка початкових класів, педагогіка школи – загальна, педагогіка дорослих – вузівська). Професійна педагогіка (педагогіка профтехосвіти, військова педагогіка). Спеціальна педагогіка (сурдопедагогіка, тифлопедагогіка, олігофренопедагогіка, логопедія, виправно-трудова педагогіка). Історія педагогіки. Порівняльна педагогіка. Методики викладання окремих предметів. Шкільна гігієна. Виробнича педагогіка. Педагогіка менеджменту та бізнесу тощо.

Література: основна: [1–4; 14; 16; 25; 36; 37; 40];
додаткова: [41; 42; 46; 49; 50; 52; 55; 56; 61]

Тема 8. Порівняльна педагогіка: сутність, загальна характеристика, актуальні проблеми з точки зору Болонської угоди

Порівняльна педагогіка: сутність, генезис, зміст. Характеристика змісту освіти у ведучих державах світу. Специфічні риси вищої освіти у країнах Європи, США і Японії. Система контролю держави і суспільства за якістю спеціалістів у

США. Елітні вузи, документи про освіту у зарубіжних країнах. Суттєвий та змістовий аспекти Болонського процесу. Характеристика основних положень удосконалення вищої освіти у країнах, які підписали Болонську угоду: прийняття загальної системи порівняльних освітньо-кваліфікаційних рівнів; запровадження двох циклів навчання: бакалавр, магістр; впровадження кредитної системи відповідно європейської системи трансферу кредитів ECTS; контроль якості освіти; забезпечення мобільності студентів і викладачів у межах освітнього простору; поширення європейських стандартів у галузі вищої освіти та ін.

Література: основна: [9;16; 17; 19; 21; 23; 25; 26; 31; 37];
додаткова: [43; 45; 51–55; 59; 60; 61]

Змістовий модуль II. Дидактика – теорія освіти і навчання

Тема 9. Дидактика як наука і навчальний предмет

Поняття про дидактику, її об'єкт, предмет, функції, завдання. Категорії дидактики (освіта і навчання, викладання і учіння, закономірності, принципи, процес навчання і його основні компоненти), зв'язок дидактики з іншими науками (філософія, соціологія, психологія, політологія, анатомія та фізіологія, шкільна та вузівська гігієна, кібернетика, акмеологія, методики конкретних навчальних предметів). Історія розвитку дидактики. Педагогічні змістові напрями дидактики: філософський, психологічний, соціологічний, дидактичний, кібернетичний, математичний, психотерапевтичний, системного підходу, акмеологічний. Основні площини розгляду дидактичних систем: предметна (компонентно-структурна), функціональна (зовнішнього і внутрішнього функціонування), історична (генетичного та прогностичного аналізів).

Література: основна: [3; 5; 6; 9; 10; 12; 14; 22; 23; 29];
додаткова: [41; 42; 46; 49; 50; 52; 55; 56; 61]

Тема 10. Дидактична характеристика змісту освіти та тенденція її вдосконалення

Зміст освіти: дефініція, державні стандарти, історія та актуальні проблеми. Людина розумна, інноваційна, глобалістична. Самодостатня особистість. Структура змісту освіти: знання, уміння та навички, досвід творчої діяльності, досвід емоційного ставлення до світу. Характеристика найвідоміших теорій освіти, які в різний час впливали на зміст освіти: формальна, матеріальна, дидактичний утилітаризм, проектна система, проблемно-комплексна, теорія структуралізму та ін. Нормативні основи реалізації змісту освіти у сучасних навчально-освітніх закладах. Навчальні плани і програми навчальних дисциплін. Наукові вимоги до формування змісту освіти. Стратегія відбору та структурування змісту освіти під час підготовки спеціаліста до заняття.

Література: основна: [1–3; 9; 10; 12; 22; 29; 30; 40];
додаткова: [41; 42; 46; 49; 50; 52; 55; 56; 61]

Тема 11. Процес навчання та стратегія його організації

Сутність процесу навчання, завдання функції (освітня, виховна, розвивальна). Загальна характеристика діяльності (викладання, учіння) основних суб'єктів у навчальному процесі. Процес навчання як система, його структурні компоненти: цільовий, стимульовано-мотиваційний, змістовий, операційно-діяльний, контрольовано-регулювальний, оціночно-результативний. Стратегія підготовки суб'єкта викладання до заняття. Методологічні засади процесу навчання. Внутрішній процес засвоєння знань та його структура: сприймання навчального матеріалу, осмислення і розуміння, узагальнення, запам'ятовування, закріплення, відтворення. Стратегія викладача, спрямована на дотримання під час навчання закономірностей внутрішнього процесу засвоєння знань особистістю.

Література: основна: [9; 12; 14; 17; 20; 22; 23; 29; 37; 40];
додаткова: [41; 42; 46; 49; 50; 52; 55; 56; 61]

Тема 12. Цілі навчання, мотивація та стимуляція навчально-пізнавальної діяльності особистості

Загальна мета навчання. Цілі навчання. Мета навчання як базова основа для визначення його цілей. Характеристика основних груп взаємопов'язаних освітніх цілей: навчальних, розвивальних, виховних. Поділ цілей навчання у зарубіжній педагогіці – таксономія Блума (цілі когнітивні, цілі формування емоційно-особистісного ставлення до навколишнього світу, цілі психомоторної області). Елементи таксономії Блума (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінка). Ієрархічність та діагностичність цілей навчання. Загальна характеристика стимуляційно-мотиваційного компонента процесу навчання. Позитивні і негативні мотиви навчання. Класифікація мотивів навчання (соціальні, пізнавальні, професійно-ціннісні). Мотивація учіння та зовнішня стимуляція його.

Література: основна: [1–4; 12; 14; 22; 25; 36; 40];
додаткова: [41; 42; 46; 49; 50; 52; 55; 56; 61]

Тема 13. Види та організаційні форми навчання в освітніх закладах України

Загальна характеристика сутності, змісту, специфіки видів навчання: пояснювально-ілюстративного, проблемного, програмованого, модульного, ігрового та ін. Поняття про форми навчання. Історія форм організації навчання. Класифікація організаційних форм навчального процесу в освітніх різноманітних закладах. Лекція – основна форма організації навчально-пізнавальної діяльності у вищому навчальному закладі України. Типи, види, структурні елементи лекції. Семінар, лабораторна робота в системі вузівського навчання. Інноваційні технології підготовки та проведення форм організації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Самостійна робота студента в системі форм навчання.

Змістова структура реферату, курсової та дипломної роботи. Сучасні підходи до форм контролю знань.

Література: основна: [3; 5; 6; 9; 10; 12; 14; 22; 23; 29];
додаткова: [41; 42; 46; 49; 50; 52; 55; 56; 61]

Тема 14. Наукові основи методів та засобів навчання у сучасних закладах освіти України

Сутність, функції, структура, проблеми класифікації методів навчання. Загальна характеристика основних груп методів навчання. Сутність, зміст, класифікація методів організації і самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності (за джерелами знань, залежно від змісту освіти, за логікою передачі та сприймання навчальної інформації, за ступенем керівництва навчальної роботи). Методи стимулювання і мотивації учіння. Методи контролю і самоконтролю у навчанні. Бінарні методи. Сугестивні методи. Вибір методів навчання. Поняття про засоби навчання та їх класифікація. Прості засоби навчання (словесні: підручники, навчальні посібники, інші друковані матеріали; візуальні: моделі, картини, муляжі тощо). Складні засоби навчання (механічні візуальні пристрої: діаскоп, мікроскоп, кодоскоп тощо; аудіозасоби: програвач, магнітофон, радіо; аудіовізуальні: навчальні кінофільми, телебачення, відео; засоби, які автоматизують процес навчання: лінгвістичні кабінети, комп'ютери, інформаційні системи, телекомунікаційні мережі тощо).

Література: основна: [1; 3; 9; 12; 22; 29; 30; 33; 37; 38];
додаткова: [41; 42; 46; 49; 50; 52; 55; 56; 61]

Тема 15. Контроль, оцінка та корекція навчально-пізнавальної діяльності

Поняття про контроль як діагностику навчально-пізнавальної діяльності та його функції (контрольна, виховна, навчальна, розвиваюча, діагностично-коригуюча, стимулюючо-мотиваційна). Загальна характеристика принципів контролю (об'єктивність, систематичність, гласність) та його видів (попередній, поточний, тематичний або періодичний, комбінований, підсумковий, заключний). Основні параметри якості знань: міцність, повнота, глибина, гнучкість, конкретність, системність та ін. Рівні знань: розпізнавальний, репродуктивний, продуктивний або реконструктивний, творчий. Тестування успішності. Самоконтроль та самооцінка.

Література: основна: [9; 12; 14; 17; 20; 22; 23; 29; 37; 40];
додаткова: [47; 48; 50; 54; 55]

Тема 16. Інноваційні технології навчання у закладах освіти України

Сучасна технологія навчання: сутність, актуальні проблеми. Інноваційні технології розвиваючого та модульного навчання. Суттєвий та змістовий аспекти проектної та сугестопедичної технології навчання. Інноваційні технології організаційних форм навчально-пізнавальної діяльності. Загальна характеристика класифікації основних дидактичних ігор: за областю діяльності, за характером навчального процесу, за ігровою методикою, за предметною областю, за видом ігрового середовища. Основний зміст методики проведення основних інноваційних форм вузівського навчального процесу: лекція – диспут, прес-конференція, подорож у машині часу, науково-практична конференція, дискусія та ін.; семінар – КВК, ерудит, поле чудес, бізнес, місто веселих майстрів, перший мільйон, біржа, департамент та ін.

Література: основна: [9; 12; 17–19; 22; 24; 25; 32; 39];
додаткова: [41; 42; 46; 48; 49; 52; 55; 56; 61]

Змістовий модуль III. Теоретичні основи педагогічного процесу виховання особистості

Тема 17. Методологія процесу виховання особистості

Процес виховання: сутність, основні проблеми в історії людства та сучасні, розгляд їх науковцями. Виховний ідеал у системі виховної роботи з молоддю: історія, сучасність. Українські виховні традиції. Думки про виховання відомих українських державних діячів та вчених. Рушійні сили виховання. Загальна характеристика структурних елементів вихованого процесу: мета, завдання, закономірності, принципи, форми, методи, засоби, результати виховання та їх коригування. Предметна та функціональна площини організаційної системи виховання. Основні організаційні етапи процесу виховання за критеріями зв'язку і залежності між його структурними елементами та послідовності педагогічних дій. Самовиховання як вища форма розвитку особистості: сутність, характеристика основного змісту.

Література: основна: [1–3; 7; 14; 21–23; 26; 29; 37];
додаткова: [41; 51; 54; 55; 60; 63]

Тема 18. Сутність, зміст загальних закономірностей та принципів виховного процесу

Закономірності як стійкі, повторювані, об'єктивно існуючі зв'язки у процесі виховання, реалізація яких сприяє ефективному розвитку особистості. Загальна характеристика основних закономірностей виховання: у процесі виховання здійснюється передача особистості здобутків культури людства; виховання зумовлює індивідуальний розвиток особистості; залежність виховання від соціального середовища та соціальних умов; процес виховання і

самовиховання зумовлені суперечністю між зовнішніми і внутрішніми умовами розвитку особистості; виховання буде успішним за умови педагогічно доцільного спрямування діяльності особистості тощо. Принципи виховання як вихідні положення, які відображають загальні закономірності процесу і визначають вимоги до змісту, організації та методів виховного впливу. Сутність, зміст основних принципів виховного процесу: цілеспрямованість; урахування вікових та індивідуальних особливостей особистості; системність, систематичність та послідовність; зв'язок виховання з життям; поєднання поваги до особистості з розумовою вимогою до неї; єдність педагогічних вимог; комплексний підхід; автентичність; гуманізація; природовідповідність; культуровідповідність; демократизація; етнізація; акмеологічна спрямованість та ін.

Література: основна: [1; 3; 9; 23; 29; 30; 33; 37; 38; 40];
додаткова: [41; 42; 46; 49; 50; 52; 55; 56]

Тема 19. Наукові основи змістового компонента процесу виховання

Зміст виховання як суспільна проблема. Науковці про зміст виховного процесу і виховання як суспільного явища. Виховання громадянської культури (патріотизм, правосвідомість, моральність, політична освіченість, трудова активність). Виховання розумової культури як розвиток інтелектуальних здібностей, саморегуляції її інтелектуальної діяльності. Виховання моральної культури особистості (морально-етичні норми, ідеали, почуття, переконання; моральна культура особистості; моральні цінності: загальнолюдські, національні, громадянські, сімейні, особистісні тощо). Трудове, екологічне, естетичне, правове, фізичне виховання. Самовиховання особистості як процес самовдосконалення особистісних якостей.

Література: основна: [1–3; 7; 14; 21–23; 26; 29; 37];
додаткова: [41; 42; 46; 49; 50; 52; 55]

Тема 20. Роль і місце колективу у вихованні особистості

Поняття про колектив, його ознаки, функції, структура. Дві точки зору науковців (позитивна і негативна) на роль і місце колективу у формуванні та розвитку особистості. Колектив як форма виховання особистості. Освітнянські та трудові колективи. Етапи формування колективу: першопочаткова єдність, посилений вплив активу, становлення колективу, рух на шляху розвитку. Колектив і особистість. Педагогічне управління колективом. А. С. Макаренко про розвиток колективу і виховання у ньому. В. О. Сухомлинський про виховання колективу і його вплив на особистість: сутність, зміст, принципи, специфічні ідейні положення.

Література: основна: [1; 3; 9; 23; 29; 30; 33; 37; 38; 40];
додаткова: [41; 42; 46; 49; 50; 52; 55; 56]

Тема 21. Форми виховання: сутність, специфіка, сучасні інноваційні технології проведення

Поняття про організаційні форми виховного процесу. Класифікація виховних форм: за кількістю учасників (індивідуальні, мікрогрупові, групові (колективні), масові); за місцем проведення (класні (аудиторні), позакласні (позааудиторні), позашкільні (позавузівські), у трудовому колективі та ін.); за складністю організації (прості та комплексні); за цільовою спрямованістю (інформаційні, традиційні, народні форми дозвілля, сучасні форми культурно-дозвільної діяльності; специфічні форми сфери туризму; специфічні форми сфери спорту). Комплексний підхід в організації та проведенні виховних форм. Виховні справи. Інноваційна тематика виховних справ. Виховна справа як система, її інноваційна театралізація та художня виразність (сценарій, сюжет, конфлікт, композиція, кульмінація, фінал тощо).

Література: основна: [9; 21–23; 29; 30; 33; 37; 38; 40];
додаткова: [41; 42; 46; 49; 50; 52; 55; 56; 61; 63]

Тема 22. Методи виховання та самовиховання у цілісному педагогічному процесі

Поняття про методи виховання і самовиховання. Прийоми виховання та самовиховання. Проблема класифікації методів виховного процесу. Сутність, загальна характеристика методів: формування свідомості особистості (бесіди, лекції, дискусії, переконання, навіювання, приклади); організація діяльності, спілкування, формування позитивного досвіду суспільної поведінки (привчання, педагогічна вимога, громадська думка, довір'я, тренування, створення виховних ситуацій, прогнозування); стимулювання діяльності й поведінки (гра, змагання, заохочення, покарання); самовиховання (самопізнання, самооцінка, саморегуляція). Методи виховання та самовиховання як структурні елементи системи “процес виховання та самовиховання” автентично спрямованої особистості. Вибір методів виховання та самовиховання.

Література: основна: [9; 20–23; 29; 30; 33; 37; 38];
додаткова: [41; 42; 46; 49; 50; 52; 55; 60–62]

Тема 23. Теорія та практика діагностики виховання

Вихованість особистості як суспільна проблема. Науковці про вихованість особистості: історія, сучасність. Діагностування вихованості. Критерії вихованості як інтегральні вияви особистості (здатність включатись у різні види діяльності; цілеспрямованість; осмисленість; самостійність; творча активність; відповідальність тощо). Ступені вихованості (активна позиція, пасивна позиція, негативна позиція). Методи діагностики вихованості (педагогічне спостереження, експериментальні справи і ситуації, компетентність оцінювання, усне та письмове

опитування та ін.). Умови оптимального вибору та ефективного впровадження діагностики вихованості.

Література: основна: [9–11; 13; 14; 20; 23; 29; 33; 37];
додаткова: [41; 42; 44; 48; 56; 57]

Тема 24. Менеджмент виховного процесу у закладах освіти України

Предмет та специфіка менеджменту виховання в освітніх закладах. Менеджмент виховного процесу як основа новітніх підходів до управління виховною роботою у навчально-освітньому закладі. Роль та місце менеджменту виховання в управлінні виховним процесом у закладах освіти. Функції методичного керівництва виховною роботою: загальні (цілепокладання, прогнозування, планування, організації, контролю та регулювання); специфічні (пізнавальна, конструювання, впровадження). Організація та методика збирання інформації про інноваційні технології виховної роботи. Діяльність посадових осіб освітнього закладу з управління виховною роботою. Роль і місце органів самоврядування у виховній роботі навчально-освітнього закладу.

Література: основна: [1–4; 14; 16; 25; 36; 37; 40];
додаткова: [47; 48; 50; 54; 55]

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Важливою складовою підготовки спеціаліста є діагностика його самостійної навчально-пізнавальної діяльності. Головними *компонентами* контролю є: перевірка (виявлення рівня знань, умінь і навичок); оцінка (вимірювання на основі відповідних критеріїв рівня знань, умінь і навичок); облік (фіксування результатів на відповідних носіях). Діагностика навчання передбачає відповідні *принципи*: індивідуального характеру, систематичності, тематичності, єдності вимог, об'єктивності, всебічності та ін.

За допомогою самостійного контролю знань вирішуються такі **завдання**: виявлення готовності особистості до сприймання, усвідомлення і засвоєння загальноосвітніх і спеціальних знань; отримання інформації про характер самостійної роботи у процесі аудиторного та поза аудиторного навчання; визначення ефективності організаційної технології учіння; виявлення правильності обсягу і глибини особистісного засвоєння знань, умінь та навичок. Міжсесійний контроль за самостійною роботою студентів із дисципліни “Педагогіка і методика середньої освіти” включає поточний модульний контроль за бально-рейтинговою системою. Підсумковий контроль – **іспит**. Питання до іспиту додаються у загальному плані (“Контрольні питання”).

У процесі вивчення курсу студенти заочної та денної форм навчання пишуть контрольну роботу. Основні вимоги до її виконання:

- повнота та об'єктивність інформації про досліджувані явища;
- повнота відображення основних компонентів змісту;

- доступність сприймання тексту як за змістом, так і за логікою визначення основних проблем;
- доступність мови викладу;
- авторське ставлення, особиста точка зору на питання роботи.

Структура контрольної роботи: перша сторінка (див. зразок вузу); зміст (вступ, 1–3 питання, висновки, літературні джерела: 10–12; додатки, за необхідності).

Технологічні етапи організації та методики підготовки роботи: визначення теми та змісту; аналіз одержаної інформації (грунтовне, всебічне та глибоке вивчення фактів, положень та висновків з проблеми; теоретична та аналітико-синтетична обробка дослідження); оформлення роботи (загальні та вузівські вимоги, обсяг – 0,5 друк. арк.). Студенти заочної форми навчання, за вказівкою викладача, можуть виконувати контрольні роботи у двох видах: або ґрунтовне теоретичне дослідження зі спиранням на практику, або практично-теоретичне виконання роботи за варіантом. Номер контрольної роботи за загальною технологією дослідження студент отримує за номером свого прізвища у журналі, або заліковій відомості.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Основні тенденції розвитку сучасної педагогічної науки.
2. Методологія і методи педагогічних досліджень.
3. Західноєвропейська педагогічна наука у період доби Просвітництва.
4. Педагогічні погляди К. Д. Ушинського.
5. Спеціаліст-менеджер як суб'єкт педагогічної діяльності.
6. Сучасна народна освіта в Україні.
7. Європейський вибір розвитку вищої освіти в Україні.
8. Проблеми цілісного педагогічного процесу.
9. Сучасні методологічні закономірності дидактики.
10. Основні методологічні категорії дидактики.
11. Україна і Болонський процес.
12. Основні зарубіжні дидактичні концепції.
13. Організаційна технологія навчання у вузах країн Західної Європи.
14. Дидактичні основи сучасної вищої освіти у США.
15. Структура вузівського навчального процесу.
16. Лекція – основна форма організації навчання у вузі.
17. Семінар у системі вузівських форм навчання.
18. Тезаурус дидактичних методів та засобів процесу навчання.
19. Методи організації і самоорганізації процесу навчання.
20. Форми організації контролю знань і особливості їх застосування.
21. Актуальні проблеми сучасного виховного процесу.
22. Взаємозв'язок закономірностей і принципів виховання.
23. Сутність, зміст громадянського виховання.
24. Морально-естетична культура особистості фахівця.
25. Екологічне виховання як актуальна проблема сьогодення.

26. Виховна справа як система.
27. Театралізація як ефективний засіб сучасних виховних форм.
28. Методи стимулювання діяльності та поведінки особистості.
29. Ідеї А.С. Макаренка про виховання у колективі та через колектив.
30. Виховні засади трудового колективу.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Охарактеризуйте педагогіку як науку.
2. Система педагогічних наук.
3. Методи науково-педагогічного дослідження.
4. Основні педагогічні ідеї Я. А. Коменського.
5. Основні сучасні зарубіжні педагогічні теорії і концепції.
6. Основні здобутки шкільництва Київської Русі.
7. Дайте загальну характеристику діяльності Братських шкіл.
8. Розвиток теорії педагогіки в роботах К. Д. Ушинського.
9. Педагогічні погляди І. Франка та Л. Українки.
10. Ідеї розбудови національної школи С. Русової, І. Огієнка, Г. Ващенко.
11. Педагогічні ідеї А. С. Макаренка.
12. Основний зміст педагогічної системи В. О. Сухомлинського.
13. Сучасні вітчизняні інноваційні навально-виховні заклади. МАУП у системі української вищої освіти.
14. Основний зміст, завдання організаційної освітньої системи в Україні.
15. Законодавчі та нормативні документи про принципи організації народної освіти в Україні.
16. Основні положення Закону України “Про освіту”.
17. Зміст Закону України “Про вищу освіту”.
18. Головні положення Концепції Державної програми розвитку освіти в Україні на 2006–2010 роки.
19. Цілісний педагогічний процес як система.
20. Закономірності цілісного педагогічного процесу.
21. Загальні закономірності розвитку розвитку людської особистості.
22. Місце та роль виховання і навчання у розвитку особистості.
23. Роль об’єктивних і суб’єктивних факторів у розвитку та формуванні особистості.
24. Актуальні проблеми розвитку особистості у сучасному інформаційному суспільстві.
25. Мета виховання як соціально-педагогічна проблема.
26. Зародження та розвиток ідеї про всебічний розвиток особистості.
27. Законодавчі та нормативні документи про мету виховання молоді.
28. Менеджер цілісного педагогічного процесу.
29. Порівняльна педагогіка: сутність, зміст, проблеми.
30. Єдність, специфіка навчання у державах Західної Європи, США і Японії.
31. Загальна характеристика Болонської декларації.
32. Сутність, зміст основних функцій дидактики.

33. Основний зміст взаємозв'язку основних категорій дидактики.
34. Об'єкт, предмет дослідження дидактики.
35. Науково-методологічні основи змісту освіти.
36. Основний зміст взаємозв'язку і взаємозумовленості у діяльності суб'єктів процесу навчання.
37. Психолого-педагогічні основи рушійної сили навчального процесу.
38. Основні етапи пізнавальної діяльності у процесі навчання.
39. Дайте характеристику компонентів процесу навчання.
40. Закономірності та принципи процесу навчання.
41. Схарактеризуйте основні групи цілей навчання.
42. Розкрийте сутність таксономії Блума.
43. Обґрунтуйте місце і роль стимуляційно-мотиваційного компонента у процесі навчання.
44. Класифікуйте мотиви навчання.
45. Сучасні види навчання у вузі та трудовому колективі.
46. Модульно-рейтингова система навчання.
47. Основні організаційні форми навчального процесу.
48. Сучасні інноваційні форми навчання.
49. Наукові основи сутності, змісту засобів навчання.
50. Сучасна класифікація засобів навчання.
51. Аудіовізуальні навчальні засоби.
52. Сутність, зміст дидактичного програмування.
53. Словесні методи навчання.
54. Методи навчання за рівнем напруженості пізнавальної діяльності.
55. Методи навчання за логікою передачі та сприймання навчальної інформації.
56. Методи стимулювання інтересу до навчання.
57. Методи стимулювання обов'язку і відповідальності у навчанні.
58. Бінарні методи навчання.
59. Методи контролю і самоконтролю у навчанні.
60. Діагностика успішності: сутність, зміст.
61. Розкрийте сутність процесу виховання.
62. Поясніть вплив виховання на розвиток особистості вихованця як складно організованої нестабільної системи.
63. Які зовнішні та внутрішні суперечності становлять рушійні сили процесу виховання?
64. Обґрунтуйте самовиховання як вищу форму розвитку особистості.
65. Розкрийте сутність поняття “закономірність” і “принцип” виховання.
66. Дайте характеристику основних закономірностей виховання.
67. Визначте основні джерела принципів виховання.
68. Основний зміст принципів національного виховання.
69. Основні завдання громадянського виховання у навчальному закладі.
70. Розумове виховання у навчальних закладах освіти.
71. Зміст, завдання морального виховання.
72. Як розуміти поняття “морально-естетичне виховання”?
73. Які особистісні якості формуються у процесі морально-естетичного виховання?

74. Які зовнішні та внутрішні фактори впливають на ефективність формування морально-естетичних якостей особистості?
75. Основні шляхи морально-естетичного виховання молоді.
76. Розкрийте складові змісту трудового й екологічного виховання.
77. У чому полягає особистісна спрямованість трудового й екологічного виховання?
78. Визначте своє бачення сучасного формування працелюбства особистості, її екологічної культури у процесі навчання.
79. Визначте роль і місце батьків, суспільних організацій у трудовому і екологічному вихованні молоді.
80. Сутність, зміст, класифікація методів процесу виховання.
81. Розкрийте методи виховання та самовиховання як цілісну систему.
82. Методи організації діяльності та формування позитивного досвіду.
83. Методи формування свідомості особистості.
84. Методи стимулювання діяльності та поведінки.
85. Комплексний характер підготовки та проведення виховної форми.
86. Виховна справа: сутність, зміст.
87. Визначте функції, структуру та ознаки колективу.
88. Основні етапи формування і розвитку колективу.
89. Якими причинами зумовлені взаємини особистості та колективу?
90. Педагогічне управління колективом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

- 1 Закон України “Про освіту” // Голос України. – 1996. – 25 квіт.
- 2 Закон України “Про вищу освіту”. – Харків, 2002.
- 3 Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття) // Освіта. – 1993. – № 44–46.
- 4 Законодавство України про освіту. – К., 2002.
- 5 Збірник нормативних актів України щодо організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі. – К., 2003.
- 6 Збірник нормативних актів України щодо організації заочного навчання у вищих навчальних закладах України. – К., 2002.
- 7 Концепція національного виховання // Освіта. – 1994. – 26 жовт.
- 8 Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту): Постанова Кабінету Міністрів України від 20 січня 1998 р. № 65 // Я. Я. Болюбаш. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти. – К., 1997.
- 9 Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. – К., 2002.
- 10 Бандурка О. Основи психології і педагогіки. – Х., 2003.
- 11 Бех І. Д. Виховання особистості. – К., 2003.
- 12 Боднар В. І. Дидактика. – К., 2005.
- 13 Вікова та педагогічна психологія. – К., 2007.
- 14 Волкова Н. П. Педагогіка. – К., 2003.
- 15 Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація. – К., 2006.
- 16 Гронлунд Н. Е. Оцінювання студентської успішності. – К., 2005.

- 17 Євтух М. Б. Нові технології навчання. – К., 2003.
- 18 Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. – К., 2004.
- 19 Кремень В. Освіта і наука України – іноваційні аспекти: стратегія, реалізація, результати. – К., 2005.
- 20 Кузьминський А. І. Педагогіка. – К., 2003.
- 21 Левківський М. В. Історія педагогіки. – К., 2003.
- 22 Малафіїк І. В. Дидактика. – К., 2003.
- 23 Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. – К., 2007.
- 24 Найдьонов І. М. Навчально-методичний комплекс дисципліни «Основи психології і педагогіки»: навч. посіб. – К., 2005.
- 25 Найдьонов І. М., Ігнатюк А. І. Методика викладання фінансово-економічних дисциплін: навч. посіб. – 2-ге вид. – К., 2005.
- 26 Ніколаєнко С. М. Стратегія розвитку освіти України. – К., 2006.
- 27 Паламарчук В. Ф. Як виростити інтелектуала. – Тернопіль, 2000.
- 28 Пальчевський С. С. Сугестопедагогіка: новітні освітні технології – К., 2005.
- 29 Пальчевський С. С. Педагогіка. – К., 2007.
- 30 Педагогіка. – К., 2006.
- 31 Педагогіка в запитаннях і відповідях. – К., 2006.
- 32 Педагогічна майстерність: підручник / за ред. І. А. Зязюна. – К., 2007.
- 33 Педагогіка: хрестоматія. – К., 2003.
- 34 Самаріна С. Нові технології навчання. – К., 2004.
- 35 Сучасна економічна освіта: Україна і Болонський процес. – К., 2006.
- 36 Теоретичні основи педагогіки. – Дрогобич, 2001.
- 37 Фіцула М. М. Педагогіка. – К., 2007.
- 38 Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень. – К., 2003.
- 39 Чалий О. В. Синергетичні принципи освіти. – К., 2000.
- 40 Ягунов В. В. Педагогіка. – К., 2002.

Додаткова

- 41 Алексєєва О. В. Формування громадянської позиції сучасної молоді // Педагогіка і психологія. – 2006. – № 3.
- 42 Анциферова Л. И. Гуманистически-экзистенциальный подход к мудрости: способы постижения истинного «Я» и призвание человека. // Психологический журнал. – 2005. – № 3.
- 43 Байденко В. И. Болонский процесс: структурная реформа высшей школы. – М., 2002.
- 44 Бех І. Д. Духовний розвиток особистості: поступ у незвідене “Я” в особистісному бутті людини // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 3.
- 45 Болонський процес: Модернізація системи вищої освіти України: Матеріали VI Міжнарод. наук. конф. – К.: МАУП, 2006.
- 46 Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти. – К., 1997.
- 47 Бондар Л. С. Педагогічна культура вчителя як основа його професійної компетентності у творчій спадщині В. О. Сухомлинського // Педагогіка і психологія. – 2006. – № 3.
- 48 Бутенко Н. Ю. Комунікативна майстерність викладача. – К., 2007.

- 49 Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи. – К., 2006.
- 50 Головатий Н. Ф. Учись учисься. – К.: МАУП, 2000.
- 51 Головатий М. Ф. Європейська й українська освіта – де точки єднання? // Персонал. – 2004. – № 3.
- 52 Євтух М. Б. Проблеми освіти. – К., 2003.
- 53 Корсак К. В. Світова вища освіта. – К., 1997.
- 54 Корсак К. В. Освіта, суспільство, людина в ХХІ столітті: Інтегрально-філософський аналіз. – К., 2005.
- 55 Кремінь В. Г. Якісна освіта в контексті загальноцивілізовних змін. // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 1.
- 56 Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання. – Х., 2002.
- 57 Ляшенко О. І. Якість освіти як основа функціонування й розвитку сучасних систем освіти // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 1.
- 58 Найдьонов І. М. Дидактичний матеріал до практичних занять з педагогіки: навч. посіб. – Вінниця, 1995.
- 59 Найдьонов І. М. Болонський процес: культурологічні парадигми // Освіта і управління. – 2004. – № 2.
- 60 Найдьонов І. М. Європейський вибір української вищої освіти // Персонал. – 2005. – № 2.
- 61 Проблеми освіти. – К., 2006.
- 62 Щёкин Г. В. Основы кадрового менеджмента: учебник. – 3-е изд. перераб. и доп. – К.: МАУП, 2003.
- 63 Щокін Р. Г. Соціально-економічний розвиток // Персонал. – 2004. – № 2.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни	5
Зміст дисципліни.....	6
Вказівки до виконання контрольної роботи	15
Теми контрольних робіт.....	16
Питання для самоконтролю.....	17
Список літератури.....	19